

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

Digital
Object
Identifier

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
SYSTEM-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMAKOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI" PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarining optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatoва Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salomov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salomov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Bекnazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarini takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati.....	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Васида Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджапбай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

AGROKLASTERLARDA BIZNES JARAYONLARI MOLIYAVIY NATIJALARI HISOBINI TAKOMILASHTIRISH

Alikulov Abdimo'min

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti "Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobi" kafedrası professori, i.f.d. Samarqand, O'zbekiston

Koshkalda Irina

Davlat biotexnologiya universiteti "Yer tuzish, geodeziya va kadastr" kafedrası mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor. Xarkov, Ukraina

Annotatsiya: Ushbu maqolada Respublika qishloq xo'jaligida mahsulot ishlab chiqarish bo'yicha erishilgan natijalar, qishloq xo'jaligining vazifalari va ushbu vazifalarni bajarishdan agroklasterning o'rnini, agroklasterning biznes jarayonlari buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish, shu jumladan, biznes jarayonlarida moliyaviy natijalar hisobining hozirgi holati va takomillashtirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Klaster, agroklasterning biznes jarayoni, moliyaviy natija, foyda, zarar, buxgalteriya schyotlari, schyotlar bog'lanishi, moliyaviy hisobot.

Abstract: This article discusses the results achieved in the agro-industrial complex of the republic, the tasks of agriculture and the role of agricultural clusters in fulfilling these tasks, the organization and accounting of business processes in agricultural clusters, including the current state of accounting for financial results in business processes and issues of their improvement.

Key words: Cluster, agrocluster, business process, financial result, profit, loss, accounting charts, chart connection, financial report.

Аннотация: В данной статье рассмотрены результаты, достигнутые в агропромышленном комплексе республики, задачи сельского хозяйства и роль агрокластеров в выполнении этих задач, организация и ведение учета бизнес-процессов в агрокластерах, в том числе современное состояние учета финансовых результатов в бизнес-процессах и вопросы их совершенствования.

Ключевые слова: Кластер, агрокластер, бизнес-процесс, финансовый результат, прибыль, убыток, бухгалтерские графики, связь графиков, финансовый отчет.

KIRISH

Qishloq xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar ichida bozor mexanizmlariga asoslangan, zamonaviy talablarga javob beradigan xo'jalik yuritishning yangi shakllarini joriy etish maqsadga muvofiq bo'lib, hozirgi kunda xo'jalik yuritishning klaster tizimi, ya'ni qishloq xo'jaligida agroklasterni tashkil etilishi o'z samarasini bermoqda.

M.Porterning milliy, davlat va mahalliy raqobatbardoshlik nazariyasida klasterlarga asosiy o'rinni beradi. "Klasterlar davlat siyosatini tushunishning yangi va qo'shimcha usulini o'zida namoyon etadi. Ayrim mintaqada klasterlar holatini tushunish klasterlar iqtisodiyoti ishlab chiqarish salohiyatining ichki xususiyatlarini hamda ularning kelajakdagi rivojlanishi uchun mavjud bo'lgan cheklovlarni ko'rishni ta'minlaydi" [10. 41-b].

Klasterlash odatda firmalar va boshqa ishtirokchilarni birgalikda joylashtirish jarayoni sifatida aniqlanadigan geografik hudud bo'lib, o'z jamoalarini mustahkamlash uchun ma'lum bir funksional munosabatlar tashkil etilib, atrofidagi ishlab chiqarishi o'xshash yoki bir xil bo'lgan firmalar bilan raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

Shunday qilib, klasterlar qiyosiy ustunliklardan foydalanish va raqobat jihatdan ustunliklarni oshirishga asoslangan holda milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga ko'maklashadi. Mamlakat iqtisodiyoti klaster tomonidan turli darajada, ya'ni mintaqaviy, poytaxt, milliy iqtisodiyot darajasida qamrab olinishi mumkin.

Milliy iqtisodiyotda klasterlarning, ya'ni asosiy tarmoq mahsulotini ishlab chiqarish bo'yicha o'zaro bog'langan tarmoqlarning mavjudligi raqobat xususiyatini va mamlakatning raqobat jihatdan ustunliklarini shakllantirishda geografik joylashuvi uning rolini aks ettiradi.

“Klasterlarni shakllantirish – bu bir-birining raqobatbardoshligini oshirishga o‘zaro ko‘maklashuvchi uzviy bog‘langan firmalar, tarmoqlar birlashmalarini shakllantirish jarayoni. Davlatning butun iqtisodiyoti uchun klasterlar ichki bozorning o‘lish nuqtalari va xalqaro iqtisodiyot bazasi rolini bajaradi” [11.235-b].

O‘zbekiston milliy iqtisodiyotida klaster shakli tashkil etishdan ko‘zlangan maqsad, tarmoqlar o‘rtasidagi muhim o‘zaro bog‘liqliklarni aniqlash va ularni bir-biri bilan bog‘langan holda rivojini ta‘minlashdan iborat. Bu milliy iqtisodiyotda nisbatan mutlaqo yangicha yondashuv bo‘lib, (yangi g‘oyalarni tuzishga qodir bo‘lgan kadrlarni tayyorlash, sifatli butlovchi qismlar va xom ashyoni tayyorlash yoki xarid qilishdan tortib to yakuniy mahsulotni ishlab chiqarish va sotishgacha) raqobatbardosh mahsulotni ishlab chiqarish bo‘yicha tizimli boshqaruvni amalga oshirish imkonini beradi.

Faoliyat yuritayotgan klasterlar ichida qishloq xo‘jaligini rivojlantirish drayveri bo‘lgan, qishloq xo‘jalik mahsulotlarini yetishtirishdan to iste‘molgacha bo‘lgan jarayonni o‘zda jamlagan agroklastarlarda biznes jarayonlarini hisobini takomillashtirish, har bir javobgarlik markazlari bo‘yicha moliyaviy natijalarni aniqlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

MATERIALLAR VA METODLAR

Agroklastarlarni faoliyatiga oid respublikamizda qabul qilingan me‘yoriy-huquqiy hujjatlar, soha iqtisodchilarning olimlarining ilmiy ishlari, faoliyat yuritayotgan agroklastarlarga birlashtirilgan yer maydoni, shu jumladan, ekin maydoni, qishloq xo‘jaligi ekinlarining hosildorligi va chorva mollarning mahsuldorligi, agroklastarlarni yalpi hosilini aks ettiruvchi statistik ma‘lumotlar hamda ilmiy tadqiqot natijalarining materiallaridan foydalanildi. Ilmiy-tadqiqot ishlarni bajarishda qo‘llaniladigan kuzatish, guruhlash, tahlil qilish va boshqa usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Qishloq xo‘jaligida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida shakllangan agroklastarlarning huquqiy, tashkiliy va iqtisodiy munosabatlarning muntazam ravishda takomillashtirib borilishini taqozo etishdan kelib chiqqan holda agroklastarlarni yanada rivojlantirish bugungi kunda agrar siyosatining muhim vazifalaridan biriga aylanmoqda.

“Agroklastar – qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish, qayta ishlash va sotish jarayonlarini yagona zanjirga birlashtirish va yuqori texnologik innovatsiyalardan foydalanish bilan bir qatorda, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ichki va tashqi bozorda raqobatbardoshligini oshirish, qishloq joylarda infratuzilma majmuini shakllantirish va rivojlantirish, qishloq aholisini ish bilan bandligi darajasi va daromadlarini oshirish hamda kelajakda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari sifati va ekologik muhitni yaxshilashda faoliyat yuritadigan xo‘jalik yuritish subyektlaridan tarkib topadi” [9.19-b].

Respublika bo‘yicha tashkil etilgan klasterlar [19] umumiy soni 463 ta bo‘lib, “Qulay agrobiznes muhitini va qo‘shilgan qiymat zanjirini yaratishda 25 ta paxta-to‘qimachilik (106 ming ga), 80 ta g‘allachilik (801 ming ga), 13ta sholichilik (17 ming ga), 2ta dorivor klasterlar yo‘lga qo‘yildi. Natijada 2021-yilda 122 ta paxta-to‘qimachilik, 157 ta g‘allachilik, 146ta meva-sabzavotchilik, 29ta sholichilik, 9ta dorivor o‘simliklar yetishtiruvchi klasterlar faoliyat yuritmoqda. Agroklastarlarni tomonidan sohaga ilm-fan, innovatsiyalar hamda ilg‘or texnologiyalarni joriy etish natijasida 3,4 mln tonna paxta, 7,8 mln tonnaga yaqin don yetishtirildi. Paxta-to‘qimachilik klasterlari tomonidan qiymati 8,4 trln so‘mlik 54 ta, g‘allachilik klasterlari tomonidan 783,7 mlrd so‘mlik 42 ta, meva-sabzavotchilik klasterlari tomonidan 328 mlrd so‘mlik 22 ta, jami 118 ta loyihalar ishga tushirilib, 24 ming nafar yangi ish o‘rinlari yaratildi” [20].

Agroklastarlarda buxgalteriya hisobini yuritishda, boshqa xo‘jalik yurituvchi subyektlar singari yil oxirida moliyaviy natija aniqlanadi. Moliyaviy natija – agroklastarlarning yil davomidagi faoliyati natijasida olgan foydasi yoki ko‘rgan zararidir. Shuningdek, moliyaviy natija nafaqat agroklastarlarning butun faoliyati, balki ayrim sohalari, tarmoqlari va xo‘jalik operatsiyalar bo‘yicha ham aniqlanadi. Misol uchun, quyidagi operatsiyalar bo‘yicha ham moliyaviy natija aniqlanishi mumkin:

1. Mahsulot (ish, xizmat)larning sotishdan.
2. Asosiy vositalarni sotish va boshqa hisobdan chiqarishlardan.
3. Boshqa aktivlarni sotishdan.
4. Boshqa turli xil operatsiyalar bo‘yicha.

Har bir turdagi operatsiyalar bo‘yicha moliyaviy natijani aniqlanishi agroklastarlarda olingan daromadning xarajatlar bilan taqqoslanishini, xarajatlarning qoplanish darajasini aniqlanishini va har bir xo‘jalik operatsiyaning iqtisodiy samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

Umumiy holatda, moliyaviy natijani aniqlash uchun daromad (tushum) xarajat bilan taqqoslanadi, bunda daromad xarajatlardan katta bo'lsa, farq summasi foyda, agar daromad xarajatlardan kichik bo'lsa, farq summasi zarar bo'ladi. Mahsulot sotish operatsiyalari bo'yicha moliyaviy natijani aniqlashda, sotilgan mahsulotlardan tushgan sof tushum (mahsulotni sotish bahosidagi qiymati) sotilgan mahsulot tannarxi bilan taqqoslanadi. Tushum katta bo'lsa, farq summasi foyda, kichik bo'lsa farq summasi zarar bo'ladi.

Agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 5-fevraldagi 54-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Mahsulot(ish, xizmat) ishlab chiqarish va sotish xarajatlari tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risida Nizom" ^[3] va Buxgalteriya hisobining milliy standarti 3-son "Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot"ga ^[4] asosan agroklasterlar xarajatlari quyidagi to'rt guruhga bo'linadi:

1. Mahsulot (ish, xizmat) tannarxiga kiradigan xarajatlari.
2. Davr xarajatlari.
3. Moliyaviy faoliyat xarajatlari.
4. Favqulodda zararlar.

Shuningdek, agroklasterlar daromadlari ham to'rt guruhga bo'linadi:

1. Mahsulot (ish, xizmat) sotishdan tushum.
2. Asosiy faoliyatining boshqa daromadlari (tushumlari).
3. Moliyaviy faoliyat daromadlari (tushumlari).
4. Favqulodda foyda.

Xarajatlari va daromadlarining to'rt guruhga bo'linishidan, moliyaviy natijalarning besh ko'rsatkichi aniqlanadi.

1. Mahsulot (ish, xizmat) sotishdan yalpi moliyaviy natija.
2. Asosiy ishlab chiqarish faoliyatdan moliyaviy natija.
3. Umumxo'jalik faoliyatdan moliyaviy natija.
4. Soliq to'laguncha bo'lgan foyda.
5. Sof foyda.

Moliyaviy natija yil oxirida aniqlanadi, chunki, ishlab chiqarilgan mahsulotlar haqiqiy tannarxi yil oxirida aniqlanib, so'ngra sotilgan mahsulotlarning moliyaviy natijasi aniqlanadi.

Agroklasterlarning moliyaviy natijasi moliyaviy hisobotning 2-shakli "Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot"da to'liq aksini topadi.

Agroklasterlarning moliyaviy natijasi, schyotlar rejasining V-qismi "Moliyaviy natijalarning shakllanishi va ishlatilishi"da, ya'ni 9-bo'lim "Daromadlar va xarajatlari"da ^[5] hisobga olib boriladi. "Xarajatlari tarkibi to'g'risidagi Nizom"ga ^[3] asosan agroklasterlarda mahsulot (ish, xizmat) sotish, asosiy faoliyati, moliyaviy faoliyati va favqulodda operatsiyalar bo'yicha moliyaviy natijasi aniqlanadi.

Agroklasterlarning o'zida ishlab chiqarilgan mahsulot (ish, xizmat)larini sotishdan olingan moliyaviy natijasi 9000-"Asosiy (operatsion) faoliyatdan olingan daromadlar hisobi schyotlari" va 9100 "Sotilgan mahsulotlar tannarxi hisobi schyotlari" tarkibidagi schyotlar ma'lumotlari asosida aniqlanadi.

Asosiy faoliyatning boshqa operatsiyalaridan moliyaviy natijalar, agar foyda bo'lsa 9300-"Asosiy faoliyatdan olingan boshqa daromadlar hisobi schyotlari" tarkibidagi schyotlarda, agar zarar bo'lsa 9430-"Boshqa operatsion xarajatlari" schyoti tarkibidagi schyotlarda aks ettiriladi.

Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar va xarajatlari esa 9500-"Moliyaviy faoliyatdan olingan daromadlar hisobi schyotlari" va 9600-"Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajatlari hisobi schyotlari" tarkibidagi schyotlarda hisobga olib boriladi.

Favqulodda foyda yoki zararlar 9700-"Favqulodda foyda (zarar)lar hisobi schyotlari" tarkibidagi schyotlarda hisobga olib boriladi.

Hisobot davri oxiri yuqoridagi schyotlardagi ma'lumotlar agroklasterlarning umumiy moliyaviy natijasini aniqlash uchun 9910-"Yakuniy moliyaviy natija" schyotida umimlashtiriladi. 9910-"Yakuniy moliyaviy natija" schyoti tranzit schyot bo'lib, uning debetida agroklasterlarning zarari, kreditida esa foydasi aks ettiriladi. Ushbu schyotning debet va kredit oborotlari taqqoslanib, agroklasterlarning yakuniy moliyaviy natijasi aniqlanadi.

9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti quyidagi schyotlar bilan korrespondensiyalanadi:

1. Debet 9010, 9020, 9030 schyotlar

- Kredit 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti – Hisobot davri oxirida sotilgan mahsulot (ish, xizmat) lardan olingan daromadlar summasi o'tkazilganda.

2. Debet 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti.

- Kredit 9110, 9120. 9130 schyotlar-Hisobot davri oxirida sotilgan mahsulot (ish, xizmat) tannarxi summasi o'tkazilganda.

3. Debet 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti.

- Kredit 9410, 9420, 9430 schyotlar – Hisobot davri oxirida davr xarajatlari summasi hisobdan chiqarilganda.

4. Debet 9310 – 9390 schyotlar.

- Kredit 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti – Hisobot davri oxirida asosiy faoliyatning boshqa daromadlari summasi o'tkazilganda.

5. Debet 9510 – 9590 schyotlar.

- Kredit 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti – Hisobot davri oxirida moliyaviy faoliyatning daromadlari summasi o'tkazilganda.

6. Debet 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti.

- Kredit 9610-9690 schyotlar – Hisobot davri oxirida moliyaviy faoliyatning xarajatlari summasi o'tkazilganda.

7. Debet 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti.

- Kredit 9720-“Favquloddagi zararlar” schyoti – Hisobot davri oxirida favqulodda zararlar summasi o'tkazilganda.

8. Debet 9710-“Favqulodda foydalar” schyoti.

- Kredit 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti – Hisobot davri oxirida favqulodda foyda summasi o'tkazilganda.

Yuqoridagi buxgalteriya provodkalari berilgandan so'ng, 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyotning debet va kredit oborotlari taqqoslanib, saldo aniqlanadi hamda bu saldo 8710-“Hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi (qoplanmagan zarari)” schyotiga quyidagicha buxgalteriya provodkasi bilan o'tkaziladi:

1. Debet 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti.

- Kredit 8710-“Hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi (qoplanmagan zarari)” schyoti – Aniqlangan saldo, 9910 schyotning kreditida bo'lsa (foyda bo'lsa).

2. Debet 8710-“Hisobot davrining taqsimlanmagan foydasi (qoplanmagan zarari)” schyoti.

- Kredit 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti– Aniqlangan saldo, 9910 schyotning debetida bo'lsa (zarar bo'lsa).

Hisobot davrining oxirida 9910-“Yakuniy moliyaviy natija” schyoti to'liq yopiladi va buxgalteriya balansida aks ettirilmaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobining hozirgi holati uni buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish zaruriyatini ko'rsatmoqda. Shuningdek, moliyaviy natijalar hisobini nafaqat agroklasterlar bo'yicha emas, balki agroklasterlar tarkibida faoliyat yuritayotgan segmentlar (ishlab chiqarish bo'linmalari) bo'yicha ham aniqlash, ular faoliyatini nazorat va tahlil qilish, tegishli boshqaruv qarorlari qabul qilish samaradorligini oshiradi.

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini takomillashtirish bo'yicha quyidagi taklif va tavsiyalar qilindi:

- har bir segment faoliyatini baholash va har bir ishlab chiqarilayotgan mahsulot (ish, xizmat) turi bo'yicha samaradorlikni aniqlash uchun, ularning har biri uchun alohida moliyaviy natijani aniqlash maqsadida agroklastarlarda transfert baho belgilash uslubiyatini takomillashtirish;
- moliyaviy natijalar analitik hisobini buxgalteriya hisobi va hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirilishi uchun, buxgalteriya hisobining milliy standartlariga tegishli o'zgartirishlar kiritish;
- "Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot" ko'satkichlarini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari ko'rsatkichlari bilan uyg'unlashtirish (transformsiyalash).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni "Buxgalteriya hisobi to'g'risida (yangi tahriri)". 2016-yil 13-aprel, O'RQ-404-son. www.lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. www.Lex.uz
3. Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlarning tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risida NIZOM. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 5-fevraldagi 54-son qarori bilan tasdiqlangan.www.lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi (BXMS №3) "Moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot" milliy standarti. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 1998-yil 26-avgustda 484-son bilan davlat ro'yxatidan o'tkazilgan
5. 21-son "Xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy-xo'jalik faoliyati buxgalteriya hisobi hisobvaraqlar rejasi va uni qo'llash bo'yicha yo'riqnoma". O'zbekiston Respublikasi moliya vazirining 2002-yil 9-sentyabrdagi 103-son buyrug'iga bilan tasdiqlangan, Adliya vazirligi tomonidan 2002-yil 23-oktabrda ro'yxatdan o'tkazildi, ro'yxat raqami 1181. www.Lex.uz
6. O'zbekiston respublikasi Moliya vazirligi. 2021-yil yil yakuni bo'yicha makroiqtisodiy ko'rsatkichlar sharhi. www.mf.uz
7. Dusmuratov R.D., Mengliqulov B.Yu. Qishloq xo'jaligida buxgalteriya hisobi va statistika asoslari. –T.: "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2014. –392 b.
8. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya hisobi. Darslik. – T: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi". 2020.558 bet.
9. Murodov Ch., Hasanov Sh., Murodova M. Agroklastar: tashkil etishning nazariy asoslari// Iqtisod va moliya, 2014. –№2. B.19-25.
10. Бабкин А.В., Новиков А.О. "Кластер как субъект экономики: сущность, современное состояние, развитие". Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. –№1. 2016.
11. М.Портер. Международные конкуренции: Перевод с англ. Под редак. и предисловием В.Д.Шетинина. –М.: Международ. Отношения, 1993. – 896 с.
12. Alikulov A. I., & Abdushukurov K. B. (2023). Improving the analysis of financial results in agroclusters. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(9), 310-316.
13. Alikulov A., & Abduraxmonov F. (2023). Qishloq xo'jalik korxonalarida yakuniy moliyaviy natijalar hisobini takomillashtirish. Academic research in educational sciences, 4(SamTSAU Conference 1), 174-181.
14. Baxodirovich T.J., & Ismatovich A. A. (2023). IMPROVING THE ACCOUNT OF FINANCIAL RESULTS ACCORDING TO INTERNATIONAL StandartS. MASTERS, 1(1), 138–143.
15. Alikulov A.M., & Toshpulatov J. (2023). Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.
16. Tashmuratovich E.U. (2023). IMPROVEMENT ACCOUNTING OF PROCESS REALIZATION IN FARM ENTERPRISES. JOURNAL OF VETERINARY SCIENCE, 6(5), 20–28.
17. Tashmuratovich E.U. B., & Xaitovich Y.S. (2024). G 'ALLACHILIK KLASTERLARIDA TRANSFERT BAHO BELGILASHNI USULLARI TAHLILI. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting, 4(01), 133-141.
18. Tashmuratovich E.U. (2023). Agroklastarlar sotish jarayonlarida segmentar hisobotlarning ahamiyati. Научный Фокус, 1(7), 790-795.
19. <https://www.agro.uz/yil-yakunlari-qishloq-xo-jaligi-2021/rtibga>.
20. <https://www.agro.uz/yil-yakunlari-qishloq-xo-jaligi-2021>.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.